Абдиев Жээнбек Сейталиевичтин 07.00.02 - Ата Мекен тарыхы адистиги боюнча "Кыргыз Республикасынын Жогорку билим берүү системасынын экономикалык тарыхы (1991-2010-жж.)" деген темадагы кандидаттык диссертациясынын кол жазмасына расмий оппонент, тарых илимдеринин кандидаты, профессор Бедельбаев Аскарбек Бедельбаевичтин

ПИКИРИ

1. Диссертациялык иштин актуалдуулугу. Кыргызстандын көз карандысыз мамлекет болгонго чейинки тарыхында жогорку окуу жайлары толугу менен мамлекет тарабынан каржыланып келгени белгилүү. XX кылымдын аягы-XXI кылымдын башында билим берүү тармагы өлкөнүн реформалар башка тармактарындай эле бир катар өзгөрүүлөргө дуушар болгон. Өлкөнүн экономикалык саясатындагы өзгөрүүлөр дагы жогорку окуу Азыркы учурда өлкөнүн баардык тармактары олуттуу реформалык өгөрүүлөргө келип, коом өзгөрүп жатканда жогорку окуу жайлардын экономикалык тарыхына кайрылуу орчундуу маселелердин бири. Ошондуктан, бул маселе коомдук илимдердин, анын ичинде тарых илиминин актуалдуу маселелеринин бири болуп эсептелет.

Өнүгүү ресурстары чектелүү болгон Кыргызстанда жогорку билимдүү адистерди бүгүнкү замандын талабына ылайыктуу даярдоо маанилүү орунду ээлейт. Мындай тарыхый шартты эске алуу менен Кыргыз Республикасынын Президенти С.Н. Жапаров "Дүйнө жүзүндөгү өнүккөн өлкөлөр бардык иш-аракеттеринде билимге таянуу менен алдыга илгерилеп барат. Мына ошондой кезекте өлкөбүздө билим берүү тармагына өзгөчө басым жасоо зарылдыгын баса белгилеп айтып келем. Мамлекетибиздин негизги ресурсу – интеллектуалдык көрөңгөсү бай, идеялары оргуштаган демилгелүү жаштар. Өлкө жетекчилиги мамлекетти өнүктүрүүгө салым кошом деген жигердүү, демилгелүү, аракетчил, мекенчил жаштардын акыл ресурстарына инвестиция кылуу ийгилигибиздин ачкычы экенин жакшы билебиз" – деп баса белгилеген.

КЫРНАЦУНИВЕРСИТЕТ
ВХОДЯЩИЙ № 04-8/76
«17» 03 2025ж.г.

2. Диссертациялык ишке коюлган талаптардын чегиндеги илимий жыйынтыктар. Каралып жаткан диссертациялык иште бир катар илимий-практикалык жыйынтыктар чыгарылган:

1-жыйынтык. Талапкер илимий изилдөөсүнүн тарыхнаамасын үч топко бөлүп караган: Биринчи топко - түздөн-түз кыргыз тарыхнаамасындагы билим берүү анын ичинде жогорку кесиптик билим берүүнүн эгемен доорундагы проблемаларына арналган изилдөөлөр; экинчи топко - жогорку кесиптик билим берүүнүн экономикалык ишмердүүлүктөрүн изилдеген экономист окумуштуулардын эмгектери, үчүнчү топко - Кыргызстандын трансформацияланган эгемен доорундагы билим берүүсүнө таасир эткен коомдук-саясий өбөлгөлөргө байланышкан изилдөөлөрдү киргизип, аларга мүнөздөмө берген. Жогорку окуу жайлардын экономикалык багыттагы иш аракеттери объективдүү баа берүү менен талдоого алынган.

2-жыйынтык. Илимий иште коюлган максат жана милдеттерге ылайык колдонулган тарыхый булактар төрт топко бөлүнгөн: Биринчи топко - Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жана билим берүүгө тийешелүү укуктук актылардын топтому; экинчи топко - Жогорку окуу жайларынын каржы-чарбалык ишмердүүлүгүнө байланыштуу Кыргыз Республикасынын Борбордук Мамлекеттик архивинин фондундагы материалдар; үчүнчү топко - Улуттук статистика комитетинин жана интернет булактарынын материалдары, төртүнчү топко - Жогорку окуу жайлардын каржы-чарбалык ишмердүүлүгүн чагылдырган массалык маалымат каражаттарында жарыяланган материалдар жана айрым окуу жайлардын жетекчиликтери менен болгон маектер киргизилген. Натыйжада жогорку окуу жайлардын экономикалык тарыхын изилдөөгө жетиштүү булактык базаны илимий айлампага киргизген.

3-жыйынтык. Өлкөнүн билим берүү тармагынын жогорку кесиптик билим берүүчү окуу жайларынын ишмердүүлүгүнүн концептуалдык жана укуктук-ченемдик негиздери көрсөтүлгөн. Республиканын жогорку окуу

жайларынын рыноктук шарттарга ыңгайланышы жана алардын андан-ары өнүгүшүндөгү кыйынчылыктары талдоого алынган.

4-жыйынтык. Диссертациялык изилдөөнүн хронологиялык алкагында жогорку окуу жайлар билим берүүнүн рыноктук керектөөлөрүн толук аткара албагандыгы көрсөтүлгөн. Бул жогорку окуу жайлардын эл аралык билим берүүгө интеграцияланышына түрткү бергендиги жана Кыргызстандын жогорку окуу жайлары дагы акырындык менен дүйнөлүк билим берүү процессине тартыла баштагандыгы белгиленген.

5-жыйынтык. Дүйнөлүк билим берүүгө интеграциялануу менен Кыргызстандын жогорку окуу жайлары билимди экспорттоодо, эл аралык ар кандай фонддор менен кызматташууда, гранттарды, инвестицияларды алып келүү менен билим берүүдөгү өз маселелерин чечип жаткандыгын талдоого алган.

3. Диссертациялык изилдөөдө чыгарылган корутундулар менен илимий жоболордун негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгү

Диссертациялык иштеги аталган жыйынтыктар менен жоболор (корутундулар) алдыга коюлган так максаттар менен милдеттердин негизинде логикалык түрдө байланышкан баптардын мазмунуна таянуу менен чыгарылган.

1-жыйынтык. Илимдин жетишкендиктерине негизделген акыл эмгегинин коомдун өнүгүшүндөгү өзгөчө орду жана коомдук өнүгүүнүн потенциалын өркүндөтүп туруучу инвестициянын зарылчылыгы тууралу дүйнөлүк жана ата мекендик концепциялар ыраттуу талданган.

2-жыйынтык. Маселенин актуалдуулугуна жараша бул изилдөөгө арналган эмгектер коомдук илимдерде тармагында, алардын ичинде окумуштуу тарыхчылардын изилдөөлөрү арбын. Бирок, жогорку билим берүү тармагынын финансылык маселелери жеткиликтүү деңгээлде изилденип, так баасын ала элек.

3-жыйынтык. Эгемендүү Кыргызстандын өз алдынча жогорку билим берүү тармагынын калыптанышында жана анын башка принциптерге таянган

жаңы экономикалык негиздерин түзүүдө Конституция баш болгон бир нече мыйзамдар менен токтомдордун кабыл алынышы, буйруктардын чыгышы чоң мааниге ээ болгон.

4-жыйынтык. Постсоветтик реформалардын жүрүшүндө калыптанган Кыргызстандын жогорку билим берүү тармагы үчүн өтө маанилүү маселе – анын эффективдүү экономикалык базасын түзүү болгон. Бул багытта бир нече экономикалык моделдер кабыл алынып, ишке ашырылган.

5-жыйынтык. Кыргызстандын жогорку окуу жайларын каржылоо мамлекеттик - жеке менчиктик жана мамлекеттик-чет өлкөлүк каржылоо моделдери менен ишке ашырылган.

6-жыйынтык. Дүйнөлүк жогорку билим берүүгө татыктуу интеграциялануу, чет өлкөлүк инвестицияларды активдүү тартуу жана жаштарды дүйнөлүк жогорку билим берүүгө кеңири аралаштыруу максатында киргизилген ар кандай мүнөздөгү жеке менчик экономикалык моделинин негизинде ачылган чет өлкөлүк жогорку окуу жайлар дагы өз ордуларын таба алышты.

4. Диссертациянын илимий жаңылыгы жана анын тууралыгын баалоо менен практикалык маанилүүлүгүнө баа берүү: Диссертациялык изилдөө жүргүзүү мезгилинде топтолгон тарыхый булактык базанын негизиндеги диссертациянын жыйынтыктар Кыргыз Республикасынын билим берүү тармагындагы рыноктук мамилелер, экономикалык реформалар, экономикалык-финансылык ишмердүүлүктөрү боюнча талдоо жүргүзүүдө, өлкөнүн билим берүү багыты боюнча стратегиялык пландарды, концепцияларды иштеп чыгууда пайдаланууга болот.

Изилдөөнүн негизинде чыгарылган илимий тыянактар билим берүү системасы боюнча жалпылоочу эмгектерде, изилдөөлөрдө, Кыргызстандын эгемендик доорундагы жогорку кесиптик билим берүү маселелерин изилдөө иштеринде кеңири колдонууга сунушталат.

5. Диссертациялык иштин негизги жоболорун, натыйжаларын жана корутундуларын жарыялоонун жетиштүү толуктугун ырастоо.

Диссертациянын илимий жыйынтыктары Кыргыз Республикасынын Окумуштуулук даражаларды берүү жөнүндөгү Жобонун, Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Улуттук аттестациялык комиссиясынын кандидаттык диссертацияларга койгон талаптарына ылайык рецензияланган илимий басылмаларда жарыяланган 12 илимий макалада чагылдырылган.

6. Авторефераттын диссертациялык иштин мазмунуна дал келиши:

Абдиев Жээнбек Сейталиевичтин "Кыргыз Республикасынын жогорку билим берүү системасынын экономикалык тарыхы (1991-2010-жж)" деген темадагы кандидаттык диссертациясынын автореферады диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максаттарына жана милдеттерине ылайык келет. Анын басылмасы Кыргыз Республикасынын Улуттук аттестациялык комиссиясынын талаптарына ылайык даярдалып, кыргыз, орус, жана англис тилинде, бирдей резюме берилген.

7. Диссертациялык иштин мазмуну жана жасалгаланышы боюнча кемчиликтери. Өз алдынча даярдалган илимий изилөөдө төмөндөгүдөй кемчиликтер кездешет:

1. Иштин актуалдуулугу толук ачылбай калган;
2. Тарыхнаамада авторлор топ-тобу менен саналып, айрымдары талдоого алынган эмес;
3. Айрым мыйзамдар, жарыктар расмий тилде берилген;
4. Таблицаларга талдоо толук жүргүзүлгөн эмес;
5. Тексте стлистикалык, грамматикалык мүчүлүштүктөр кездешет.

8. КР УАКтын диссертацияларга коюлган талаптарга жооп бериши.

Абдиев Жээнбек Сейталиевичтин "Кыргыз Республикасынын жогорку билим берүү системасынын экономикалык тарыхы (1991-2010-жж)" деген темадагы 07.00.02 - Ата Мекен тарыхы адистиги боюнча тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алууга сунушталган иши Кыргыз Республикасынын Улуттук аттестациялык комиссиясынын окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндө Жобосунун

талаптарына жооп берет. Андыктан, Абдиев Жээнбек Сейталиевич 07.00.02 - Ата Мекен тарыхы адистиги боюнча тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга татыктуу.

Расмий оппонент,
тарых илимдеринин кандидаты, профессор **Бедельбаев А. Б.**

14.03.2025 ж.